

Ἔρωτας Τετραπέρατος

[“ψήγματα ερωτισμού στην διήγηση των τετραπόδων”
ΤΟ ΕΡΩΤΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ, ΑΡΔΗΝ #60, 2006]

*Κτενίζουσιν, παστρεύουσιν καὶ ὀμαλίζουσίν με
καὶ ὥσπερ τὰς γυναῖκας των, οὕτως με ἀγαποῦσιν.*

Τα λόγια αυτά του παραχαϊδεμένου αλόγου (στίχοι 766-767) είναι από τα πιο ερωτικά στο κατά τ’ άλλα αθυρόστομο και ανατρεπτικό ποίημα του ὕστερου 14ου αιώνα που μας είναι γνωστό ως «Παιδιόφραστος Διήγησις τῶν Ζῶων τῶν Τετραπόδων». Είναι επίσης τα μόνα που αναφέρονται –παρά τις εκτενέστατες αναφορές σε θέματα καθημερινού βίου– στην οικογενειακή ζωή ή ἔστω στην αναπαραγωγή, αν εξαιρέσει κανείς την όχι και τόσο στοργική αναφορά του λύκου *μικρὰ πουλάρια τὰ κάμνουν οἱ φοράδες* (819) ή τον καθαρά λογοπαιγνικό χαρακτηρισμό του λεοντόπαρδου από τον πάρδο (867) ως ζώου *πορνικοῦ και κοπελοαναθρεμμένου*.

Βεβαίως δεν λείπουν οι αναφορές στη γυναικεία (και όχι μόνο) φιλαρέσκεια, καθώς ο ελέφαντας δεν αγνοεί τις διάφορες χρήσεις του ελεφαντοστού, ὅπως σε χτένια *σμαραγδοπλουμισμένα* (926), που χρησιμοποιούν οι *γέροντες καὶ νέοι ἄρχοντες* (927), ή σε πλαίσια καθρεπτῶν (928-929):

*Ἄλλ’ ἔχουσιν καὶ κάτοπτρα τὰ λέγουσιν καθρέπτες
καὶ βλέπουσιν τὸ σκίος τους αἰ νέες κορασίδες*

Αλλά και ο λαγός δεν διστάζει, παινεύοντας τις χρήσεις του δέρματός του (300-309), να αναφερθεί στα εσώρρουχα (*μέσα ένδύματα*), που ως φαίνεται φορούσαν *διά τήν πρεποσύνην* οι καλοντυμένες Βυζαντινές. Μας δίνει επίσης ο λαγός μία μάλλον διαχρονική εικόνα κοσμικής ζωής:

*Ἄλλὰ καὶ οἱ ἀρχόντισσες οἱ μεγαλομανδοῦσες,
ὅπου ἔχουν τὰς μακρὰς οὐράς καὶ σύρνουν τὰς ὀπίσω*

Αν δεν μας ξαφνιάζει η ταύτιση επίσημου βραδινού φορέματος και μακριάς ουράς, ίσως μας συγκινήσει η θεώρηση της κοντής ουράς ως ηθικού ισοδύναμου της μίνι φούστας. Αυτό συμβαίνει και όταν ο όχι και τόσο μακρόουρος χοίρος απευθύνεται στο ελάφι (355-356):

*Τὴν κολοβὴν σου τὴν οὐρὰν ἀείποτε σηκώνεις
καὶ φαίνεται ὁ κῶλός σου καὶ πάντες σὲ γελοῦσιν*

... αλλά και, ακόμη χειρότερα, όταν η όχι και τόσο μακρόουρη προβατίνα επιτίθεται στην κατσίκα, που τόσο την εκθέτει τέλος πάντων (466-467):

*Ἐσένα τί σὲ ἤθελα νὰ εἶσαι εἰς ἐντροπήν μου,
διὰ νὰ σηκώνεις τὴν οὐρὰν, νὰ δείχνεις τὸ μουνὶν σου*

Στον αμέσως επόμενο στίχο (468) η προβατίνα αποκαλεί την κατσίκα όχι μόνο *στραβοκερέα* και *πετροφαγωμένη* μα και *βυζού*: το μέγεθος του στήθους αποτελούσε και τότε αντικείμενο αισθητικής αντιπαράθεσης...

Αν ο ανώνυμος συγγραφέας δείχνει, έστω και πλάγια, να

μην εκτιμά και τόσο το μεγάλο στήθος, δεν φαίνεται να έχει ανάλογες επιφυλάξεις για το μέγεθος μιας άλλης ερωτικής παραμέτρου: μιλώντας ο ίδιος πλέον και παρουσιάζοντας τους επιβλητικούς πρέσβεις που τα υποτιθέμενα αδύναμα –αλλά τελικώς και απροόπτως νικηφόρα- φυτοφάγα ζώα έστειλαν στα σαρκοφάγα, γράφει (81-82) για

*τὸ ἄλογον τὸ φοβερόν, τὸν θρόνον τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὄνον μεγαλόψωλον καὶ μεγαλορχιδᾶτον*

Αυτὸν τον θαυμασμό τον πληρώνει πολύ ακριβὰ ο ατυχῆς ὄνος: πολύ αργότερα, και αμέσως μετά μία έκρηξη αυτοθαυμασμοῦ, ὅπου καταλήγει να συγκρίνει το *μεγαλοματζουκᾶτον* και *ρουθωνοκεφαλᾶτον νεῦρον* του με δυτικής τεχνοτροπίας σαλτσιέρα (654-655):

*Καὶ ὅταν εἰς οἶστρον κινηθῆ καὶ πυρωθῆ ὀλίγον,
ὁμοιάζει τὸ κεφάλιν του φράγκικον σαλτζαρόλιν*

...δέχεται βιαιότατη επίθεση από τον πάλαι ποτέ συμπρέσβη του ἵππο, ο οποίος δεν διστάζει να παραθέσει εκτενῶς ἀκόμη και ἕναν μῦθο του Αισώπου για να τον καταρρακώσει και να τον απομακρύνει από το βῆμα!

Σ' αυτό το ποίημα, που συχνά δίνει την εντύπωση πῶς τίποτα δεν είναι τυχαίο, πῶς οδηγήθηκε ο ὄνος σε τόσο απρεπή ερωτική περιαυτολογία; Ο υπεύθυνος δεν είναι ἄλλος από το βόδι, το οποίο, αφού παρέθεσε πλήθος χρήσεων κέρατος, δέρματος, ουράς, και «νεύρων» (τενόντων) απαντώντας στο νεροβούβαλο, ἔκρινε σκόπιμο να αναφερθεί (635-637) και ΣΤΟ νεῦρον του

(*δυνατόν, μακρὺν καὶ πυρωδᾶτον*), την πρώτη ύλη για την ως πρόσφατα θρυλική βοϊδόπουτσα ή, επί το ευπρεπέστερον, βούνευρον, τον πρόδρομο του ξενόφερτου γκλομπ:

*ὅπου τὸ ἔχουν οἱ κριταὶ καὶ μαγκλαβοκοποῦσιν
τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ὑβριστὰς καὶ πάντα κακεργάτας*

Γνωρίζει βεβαίως ο βους (631-634) πως, αν τύχει ν' ακούσουν αυτά τα πράγματα τα *γύναια*, μπορεί και να χασκογελάσουν (*νὰ γελάσουσιν καὶ νὰ ἔμνοστευθοῦσιν*). Οχι μόνον γυναίκες, και όχι μόνον σ' αυτό το σημείο του ποιήματος– ας μας επιτραπεί να προσθέσουμε. Υποτίθεται άλλωστε πως ἐφράσθη (γράφηκε) «χάριν παιδιᾶς» (για πλάκα), εξ ου και ο μοναδικός στην ελληνική ὄρος «παιδιόφραστος».

Ερωτική πολύ μπορεί να μην είναι, αλλά σίγουρα έχει τους θαυμαστές της η «Παιδιόφραστος» –όπως στοργικά την αποκαλούν οι φιλόλογοι–, που είναι τελικά ένα αναπάντεχα σύγχρονο (κατά το πνεύμα μάλλον παρά κατά το γράμμα) ποίημα. Ισως να είναι ακριβώς αυτή η ἔλλειψη ερωτισμού, μαζί με την ἔλλειψη θρησκευτικότητας και ιστορικότητας, που την καταδίκασε στην εκτός βενετσιάνικων τυπογραφείων αφάνεια ὡς τις μέρες μας –μια αφάνεια από την οποία το ἄρθρο αυτό ίσως τη βοηθήσει κάπως να βγει, ας ελπίσουμε!

- Το ποίημα «Διήγησις Παιδιόφραστος τῶν Ζῶων τῶν Τετραπόδων» αποτελεί πόνημα αγνώστου δημιουργού του 14ου αιώνα. Σατιρικό,

πραγματεύεται μίαν ενδεχομένως αλληγορική διαμάχη φυτοφάγων και σαρκοφάγων ζώων, με πάμπολλες ενδοπααραταξιακές αψιμαχίες. Ευρίσκεται υπό έκδοσιν από τον καθ. Μανόλη Παπαθωμόπουλο. Η εξαιρετική του αθυροστομία εξηγείται εν μέρει από το ότι αναφέρεται σε ζώα και επομένως γινόταν πιο εύκολα αποδεκτή κοινωνικά.

** Ο Γιώργος Μπαλόγλου είναι καθηγητής Μαθηματικών στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης (Oswego). Μαζί με το Νίκο Νικολάου, ερευνητή Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο της Μελβούρνης, έκαναν την πρώτη μετάφραση του ποιήματος «Διήγησις Παιδιόφραστος τῶν Ζώων τῶν Τετραπόδων» στην αγγλική. Το δίγλωσσο (περιλαμβάνει το πρωτότυπο και την αγγλική απόδοση) βιβλίο τους κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Columbia University Press.